

วัดที่ถูกลืมน.....(๑..)

นำเสนอเมื่อ : 15 พ.ย. 2552

วัดพระแก้ววังหน้า

วัดพระแก้ววังหน้า วัดที่เหมือนจะถูกลืมไปแล้วเพราะไม่มีใครสนใจ ผู้ที่รู้จัก วัดนี้เห็นจะมีไม่มาก คนทั่วไปคิดว่าวัดที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร เหนือมณฑลพิษณุโลกซึ่งมีศาลาภายในบริเวณเท่านั้น ส่วนวังหน้าและวัดในวังหน้าไม่มีใครสนใจเพราะสภาพของวังหน้าก็ดูไม่น่าสนใจเพราะความเป็นวังหน้าอยู่ มีแต่โบราณสถานและสถาปัตยกรรม
วัดพระแก้ววังหน้าหรือวัดบวรสถานสุทธาราส มีประวัติความเป็นมาและ มีศิลปกรรม ที่น่าสนใจหลายอย่าง แต่ศิลปกรรมปัจจุบันมีอยู่เพียงพระอุโบสถเท่านั้น ซึ่งมีโคขิล ประโยชน์ทางศาสนานี้ซึ่งเคยยกได้ ส่วนบริเวณวัดหรือรอบๆโบสถ์ ก็มีแต่คอกของ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ถึงแม้พระอุโบสถจะใหญ่โตสูงเด่นอย่างไร ก็ไม่มีใครจะโดดเด่นให้เห็น จุดสนใจได้เท่าใดนัก

ประวัติความเป็นมาของวังหน้าและวัดพระแก้ว
ก่อนที่จะกล่าวถึงวัดพระแก้ววังหน้า หรือวัดบวรสถานสุทธาราส ขอย้อนไปถึงวังหน้าเสียก่อน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานไปสู่วัดพระแก้ววังหน้า โดยจะตัดตอนเรียบเรียงจากพระราชนิพนธ์เรื่อง "ตำนานวังหน้า" ของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓

วังหน้านี้แต่เดิมเรียกกันว่า "พระราชวังบวรสถานมงคล" แต่ชาวบ้านหรือคนทั่วไป มักเรียกกันว่า "วังหน้า" เพราะเป็นวังที่ประทับ ของ พระมหาอุปราชซึ่งเรียกกันว่า "ฝ่ายหน้า"

เลยเรียกที่ประทับของพระมหาอุปราชว่า ฝ่ายหน้าและวังหน้า วังหน้า หรือพระราชวัง บวรสถานมงคล ของกรุงรัตนโกสินทร์นี้ เริ่มสร้างขึ้นพร้อมกันกับพระราชวังหลวง หรือพระบรมมหาราชวัง เมื่อปีขาล พ.ศ.๒๓๑๕

โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเลือกเอาทั้งสองแห่งของ

กรุงเก่าคือแปลงหนึ่งอยู่ระหว่างวัดโพธิ์กับวัดสลัก (วัดมหาธาตุฯ) เป็นที่สร้างวังหลวง

ส่วนที่อีกแปลงหนึ่งอยู่เหนือวัดสลักขึ้นไป จนถึงปากคลองคูเมืองด้านเหนือ (บริเวณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ประดิษฐานสถานแห่งชาติ วิทยาลัยนาฏศิลป์ วิทยาลัยช่างศิลป์ และโรงละครแห่งชาติ)

เป็นที่สร้างพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้า เพื่อให้เป็นที่ประทับของอนุชาราชกุมาร

กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ซึ่งเป็นพระมหาอุปราช

พระราชวังหน้านี้เมื่อแรกสร้างก็เป็นเพียงเครื่องไม้หลังคาจาก เพื่อให้ทันพิธีปราบดาภิเษก

ต่อมาภายหลังจึงได้ปลูกสร้างอาคารต่างๆขึ้นเป็นการถาวร โดยเริ่มจากการ สร้างปราสาทกลางสระ

เหมือนอย่างพระที่นั่งบุรุมพิจิตรนาคนครังกรุงศรีอยุธยา แต่เกิดเหตุขบถภายในที่ตีสองคนเสียก่อนเลยไม่ได้สร้าง แต่ต่อมา

ก็ได้สร้างพระราชวัง มณเฑียรเป็นที่ประทับ สร้างพระวิมานสามหลังเรียงกันตามแบบอย่างของ กรุงศรีอยุธยา

ร.ศ.๒๓๓๐ ได้สร้างพระที่นั่งสุทธาราวรรย์ (หรือพระที่นั่งพุทไธสวรรย์) ขึ้นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ

ซึ่งย้ายเข้ามาจากเชียงใหม่ ฝ่ายหนึ่งเขียนรูปเทพชุมนุม และเรื่องปฐมสมโพธิเป็นพุทธรูปบูชา

สถานที่ต่างๆในพระราชวังบวรหรือวังหน้า นอกจากจะมีพระราชมณเฑียรแล้ว ยังมีสิ่งอื่นเช่นเดียวกับวังหลวง คือ

โรงช่าง โรงมาศศาลาอุทูน คลังเป็นต้น

เพราะแต่เดิมนั้นบริเวณวังหน้ากว้างขวางมาก เฉพาะด้านทิศตะวันออกไปจดถนน ราชดำเนิน

ด้านเหนือจดคลองคูเมือง ด้านตะวันตกจดแม่น้ำ เจ้าพระยา ด้านใต้จดวัด

มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์กล่าวกันว่าลึงกอกสร้างต่างๆในวังหน้าในอดีตทำอย่างปราณีตบรรจง

เพราะกรมพระราชวังบวรตั้งพระราชหฤทัยว่าถ้าได้ครอบครองราชสมบัติ

จะประทับอยู่ที่วังหน้าตามแบบพระเจ้านารัมภ์โกสุมไปประทับที่วังหลวง อย่างไรก็ตามลึงกอกสร้างในครั้งรัชกาลที่

๑ หรือ สมัยกรมพระราชวังบวร มหาสุรสิงหนาทนั้น สร้างด้วยไม้จึงหักพังและรื้อถอนสร้างใหม่เสียเป็นจำนวนมาก

จนไม่ เห็นเค้าโครงในปัจจุบัน นอกจากพระที่นั่งสุทธาราวรรย์หรือพระที่นั่งพุทไธสวรรย์เท่านั้น

ที่ยังคงมีมอสมีรัชกาลที่ ๑ อยู่จนทุกวันนี้

เมื่อขึ้นรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดฯให้สถาปนา สมเด็จพระอนุชาราช

พระบดินทรอุยงน้อยเจ้าฟ้ากรมหลวงเสนานุรักษ์เป็น พระมหา อุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคลไปประทับที่วังหน้า

หลังจากวังหน้าวางอยู่ ๗ ปี นับแต่กรมพระราชวังบวรสถานมงคลมหาสุรสิงหนาทสวรรคต เมื่อกรมพระราชวัง

บวรมหาเสนานุรักษ์เสด็จไปประทับที่วังหลวง ก็มีใตสวางอะไรเพิ่มเติมมากขึ้น เพียงแต่

แก้ไขซ่อมแซมของเก่าบางอย่าง สิ่งที่เกี่ยวกับวัดพระแก้ววังหน้า ในเวลาต่อมา

สิ่งหนึ่งคือที่บริเวณวังหน้าซึ่งนอกด้านทิศเหนือตรงที่ตั้ง "วัดบวรสถานสุทธาราส"หรือ "วัดพระแก้ว"นี้

มีวัดเก่าอยู่วัดหนึ่งชื่อวัดหลวงซึ่งแต่เดิมไม่มีหลวงชื่อยุคภูมิบุราณสุทไตรวม

จึงโปรดฯให้รื้ออุฎฐิ์หลวงซึ่งเสียหายแต่เป็นสวนเลี้ยงกษัตริย์ กรมพระราชวังบวร

มหาเสนานุรักษ์สร้างพระยศพระมหาอุปราชอยู่ ๘ ปี ก็เสด็จ สวรรคตที่พระที่นั่ง วายุสถานอมเรศร์ ในวังหน้า เมื่อปี

พ.ศ.๒๓๖๐

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ วังหน้าว่างมาอีก ๗ ปี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงสถาปนา

กรมหมื่นสีกัดพิลเสพย์เป็นกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ โปรดฯปรับปรุงซ่อมแซม

ลึงกอกสร้างต่างๆขึ้นใหม่หลายอย่าง ที่สำคัญคือทรงซ่อม พระที่นั่งสุทธาราวรรย์แล้วเปลี่ยนนามเรียก

"พระที่นั่งพุทไธสวรรย์" มาจนทุกวันนี้

นอกจากนี้กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ ทรงสร้างวัดบวรสถานสุทธาราส หรือ

เรียกว่า "วัดพระแก้ววังหน้า"ในวังเหมือนกับ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระราชวัง หลวง

ทรงอุทิศสวนกระต่ายเดิมสร้างวัดด้วยเป็นพุทธรูป เหตุที่สร้างวัด บวรสถาน สุทธาราส

กล่าวกันไหลหลายอย่างอย่างหนึ่งว่าทรงสร้างแถบนครังเสด็จ ยกกองทัพไปปราบขบถที่เวียงจันทร์

หรืออีกอย่างหนึ่งเล่าว่าแต่เดิมทรงสร้างยอดปราสาท จนปรุง ตัวไม้แดง

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบ มีรับสั่งให้ ไปหาว่าใน พระราชวังบวรไม่มีธรรมเนียมนะมีปราสาท

เห็นเหตุให้กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์น้อยพระทัย จึงโปรดฯให้แก้ไขเป็นหลัง

คาจตุรมุขอย่างที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ สิ่งต่างๆ ที่สร้างในวัดพระแก้ววังหน้านี้ สร้างโดย

ปราณีตบรรจงหลายอย่างโปรดฯให้เสนาหาพระพุทธรูปที่เป็นของงามของแปลก เครื่อง ศิลปะโบราณมาตกแต่ง

พระเจดีย์ก็ถากแบบอย่างพระเจดีย์สำคัญๆ เช่น พระธาตุพนม มาสร้างไว้หลายองค์

การสร้างวัดพระแก้ววังหน้ายังไม่ทันเสร็จก็สิ้นรัชกาลของกรมพระราชวังบวร ศักดิพลเสพย์ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕

พระชนมมายุได้ ๕๗ พรรษา ทำให้วังหน้าอยู่ถึง ๑๕ ปี

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์แล้ว โปรดฯให้ สมเด็จพระ

อนุชาราชเจ้าฟ้าจุฑามณีกรมขุนอิศเรศรังสรรค์เป็นพระมหาอุปราช แต่มีพระ เกียรติยศอย่างพระเจ้านั่น

มีพระนามในพระสุพรรณบัฏแบบเดิมว่า "พระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล" พระราชทานนามอย่าง

พระเจ้านั่นว่า "สมเด็จพระปวงรทราเมศมหิเรศรังสรรค์พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว" พระบาท

สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปประทับที่วังหน้า ซึ่งขณะนั้นกำลัง ปรีกหักพัง ซ้ำรูดสุทไตรวมมากเพราะว่างมา

๑๕ ปี ข้าราชการวังหน้าก็ตามเสด็จ แต่แรกเล่ากันว่า พระองค์ถึงกับทรงออกพระโอษฐ์ว่า "เอ...อยู่ดี

ใหม่เป็นสมภารชีวิตจริงๆ"

ตั้งวังหน้าจึงได้รับการทะนุบำรุงและสร้างปฏิสังขารทรงมณเฑียร ขึ้นใหม่หลายสิ่ง

หลายอย่างในรัชกาลนี้โดยเฉพาะพระอุโบสถวัดพระแก้ววังหน้าหรือวัดบวรสถาน

สุทธาราส ได้ทะนุบำรุงปฏิสังขรณ์ และมีพระราชดำริจะอัญเชิญ พระพุทธรูปสำคัญ

มาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถ โปรดให้ก่อสร้างซุ้มขึ้นกลางพระอุโบสถ และเขียนภาพฝาผนัง

เรื่องตำนานพระพุทธรูปสำคัญ และเรื่องประวัติ พระพุทธเจ้า ๒๕ พระองค์จนเสร็จ

แต่ยังมีที่หน้าจะได้อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญ มาประดิษฐาน พระบาท สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน

พระพุทธรูปจึงคงประดิษฐาน อยู่ที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์จนทุกวันนี้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ โปรดฯให้กรมหมื่น บวรวิไชยชาญ

พระเจ้านุเจ้าพระองคิ์ใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า เป็นพระ มหาอุปราชวัดบวรสถานมงคล

และประทับอยู่ที่วังหน้า ๑๗ ปี ก็เสด็จทิวงคต ที่พระที่นั่ง บวรปริวิต เมื่อ พ.ศ.๒๔๒๕

ขณะที่กรมพระราชวังวิไชยชาญประทับอยู่ที่วังหน้า เป็นเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาส

จึงมีใตสวางสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาอีก เมื่อสิ้นรัชกาลของกรมพระราชวังวิไชยชาญแล้ววังหน้าก็มีเป็นที่ ประทับของพระ

มหาอุปราชอีกเลย เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนา

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเป็นมกุฎราชกุมารอย่างหนอพระพุทธเจ้าตามราชประเพณี เดิม ทรงเลือก

ตำแหน่งพระมหาอุปราชฝ่ายหน้าตั้งแต่นั้นมา

ส่วนวังหน้าเมื่อมีใตสวางเป็นที่พักแล้วได้ทรงใช้เป็นที่ทำประโยชน์ต่างๆ เช่น โรงทหาร

มีรัศมีพระองคิ์บางเป็นที่พำนักสถานบาง ทั้งโปรดฯให้รื้อป้อมออก และ แบ่งที่ พระราชวังบางสวน เป็น

สนามหลวงสืบต่อมาจนทุกวันนี้ สำหรับวัดบวรสถานสุทธาราส

หรือวัดพระแก้ววังหน้าเหลือเพียงพระอุโบสถซึ่งรูดไทรหมดไปตามกาลเวลา ในสมัย

ที่กระทรวงยุติธรรมตั้งอยู่ในบริเวณโรงละครแห่งชาติปัจจุบัน ได้ใช้พระอุโบสถเป็นที่เก็บ

สำนวนเรื่องราวฟ้องร้องต่างๆ จนกระทั่งกระทรวงนั้นย้ายออกไป

ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ พระอุโบสถได้รับความเสียหาย จากระเบิดที่ตก ใน

บริเวณใกล้เคียงซำรูดสุทไตรวมไปอีก จนเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๑ มีการสร้างโรงละครแห่งชาติขึ้น

จึงได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถวัดพระแก้ววังหน้าขึ้น ใหม่จนมี สภาพดีดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

ศิลปกรรมใน วัดพระแก้ววังหน้า

ศิลปกรรมต่างของวัดพระแก้ววังหน้าที่เหลืออยู่ในปัจจุบันนี้ มีเพียงพระอุโบสถเท่านั้น เป็นพระอุโบสถ
งดงามของไทยที่ตั้งตระหง่านอยู่บนฐานซึ่งมีบันไดขึ้นทั้งสองด้าน บริเวณฐานมีเสาล้อมโดยรอบ เสาที่อยู่
ที่พระอุโบสถตั้งมี ๓ ด้านคือหน้า หลัง และข้างขวาของพระอุโบสถ โดยพระอุโบสถ
เหมาะสม ในด้านรูปทรงภายนอกแล้วของวัดพระแก้วโบสถ์หลังนี้มีความงามแปลกตาไม่เหมือน
และเป็นศิลปกรรมสมัยรัชกาลที่ ๓ ที่สำคัญของวังหน้าที่ทรงสร้างขึ้น

นอกจากรูปทรงภายนอกแล้วภายในพระอุโบสถยังมีศิลปกรรมสำคัญที่ควรชมคือ พระพุทธรูป ซึ่งเป็น
พระประธานของพระอุโบสถคือพระสุทนต์มุนีประธานด้านหน้า เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางห้ามสมุทร
พระอุโบสถมีฐานศิลปะที่งดงาม ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างเพื่อสำหรับประดิษฐานพระอุโบสถนี้ ปัจจุบัน
ยังไม่เห็นเสร็จจึงประดิษฐานพระพุทธรูป พระอุโบสถพระประธาน พระอุโบสถ
ตราว่าผู้ได้รับสั่งไว้ว่าคือไปถวายแด่พระโอรสองค์โตเป็นใหญ่โตทรงบูรณะวัดนั้น ได้ถวายผ้าม่านนี้ พูลขอให้ความ
ทรงพระโศก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจบผ้าม่านนั้น ทรงพระพุทธรูปถวาย ตั้งพระ
ราชูปถัมภ์ ของกรมพระราชวังมโหฬารที่พลเสด็จ ปัจจุบันนี้พระพุทธรูปองค์นี้ยังคงอยู่ในสภาพดี มีฐาน
ชุกชีและบุษบกครอบ บุษบกนั้นคงเป็นฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ ๔ ขณะที่ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า
เจ้าอยู่หัวประทับอยู่ที่วังหน้า

ศิลปกรรมที่นอกเหนือไปจาก พระพุทธรูปภายในพระอุโบสถ คือจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเป็นจิตรกรรมเรื่อง
ตำนานพระพุทธสิหิงค์ ประวัติพระพุทธรูป ๒๕ พระองค์ ซึ่งเป็นฝีมือช่างผสมกัน ระหว่างฝีมือช่างใน
สมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ นอกจากนี้เรื่องตำนานหินทวยโบราณ ประวัติพระคเณศ และ ช่าง
อัญชุกศ ภาทจากวรรณคดี เรื่องอุณรุท รามเกียรติ์ นารายณ์สิบปาง ตลอดจนภาพเทพเจ้า และ
อมมุขของอินเดีย ซึ่งก็ปรากฏในพุทธศาสน์ และคัมภีร์โบราณต่างๆ นอกจากนี้ก็มีพระราชพิธี
โบราณของไทย เช่น พระราชพิธีโสกันต์ และภาพการละเล่นต่างๆของไทย เช่น กระสือทรงฉวาง
แห้วโลโย โดลาต ชวนหมก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามภาพที่ปรากฏบนฝาผนังนี้เป็นเรื่องราวต่างๆจำนวนมากนี้ คงเป็น ฝีมือช่างหลายคน
เพราะหนึ่งพระอุโบสถนี้กว้างใหญ่มาก มีพื้นที่สำหรับเขียนภาพได้ มากนัก

จึงปรากฏเรื่องราวต่างๆในลักษณะหลายเรื่องหลายตอนหลายฝีมือช่าง มีทั้ง
ฝีมือดีและของด้อยลงบ้างก็สิ่งที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงจัดตั้งขึ้นนั้นว่า เป็นภาพ
จิตรกรรมฝาผนังงามเยี่ยมแห่งหนึ่งเท่าที่เหลือในปัจจุบัน เจ้าฟ้า อิศราภงค์ เป็นแม่กอง
จัดช่างฝีมือเขาเขียน ฝีมือพระอาจารย์แดงวัดหงส์รัตนารามเขียนภาพขุนนาง โวหองหนึ่ง

อีกของหนึ่งเป็นภาพฝีมือขุนหมื่นคือการที่งานลูกก๊อปลูกกษัตริย์กลาวแล้ว
จะเป็น เจ้าวัดพระแก้ววังหน้าหรือวัดบวรสถานสุทธาวาส เป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมา ยาวนาน
เป็นที่นับถือของชาววังหน้าของพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่รัชกาล แม้ปัจจุบันจะ
เหลือเพียงพระอุโบสถเท่านั้นก็ตาม แต่คุณค่าของศิลปกรรมนับได้ว่า มีค่าความการ
ศึกษาหาความรู้อย่างยิ่งโดยเฉพาะผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องราวของประวัติศาสตร์และศิลปะ
จึงควรหาโอกาสไปชมวัดนี้ เพราะจะได้สัมผัสกับหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่แท้จริง

ได้สัมผัสกับสภาพจริงของศิลปกรรมด้วยยังเป็นการเพิ่มความทรงจำถึงวังหน้า ที่สำคัญ
ของกรุงรัตนโกสินทร์ด้วย